

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בבואור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' חיי שרה תשפ"ו

בית יעקב

התורה נמשלה לבת מלך המתגלה רק למבקש אותה באמת

והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל (כד טז).
אפשר לפרש הפסוקים האלו בדרך רמז על תורתנו הקדושה, דבזוהר הקדוש בסבא פרוש משפטים (ח"ב צט). המשיקה לבת מלך כבודתה, צנועה, חבושה בטמון אין רואה. והמבקשה בלב שלם ובנפש חפצה, כל יום שוקד לפתחה ומתחנן על הפתח אולי תשמע קולו ותדבר עמו אפלו מאחורי הדלת. וכשרואה בת המלך שכל יום האיש ההוא משכים לפתחה אולי ימצא מבקשו לדבר עמה אפלו אחורי הדלת, בתחלה מדברת עמו אחרי הדלת דבור ברמז, והוא לנסיון לראות אם האיש הוא חשקו בה, חוקר ודורש בדבור ההוא מרב חבתה לידע אותו על בריו. ובראותה שכל כך חבתה אצלו, אז פותחת לו הדלת ומדברת עמו פנים בפנים ומגלית לו כל ספרותיה וסודותיה. כן היא תורתנו הקדושה, בתחלה קדם שילמד האדם הדלת סגורה, וכשמבקש אנה יוכל לראות היא מדברת לו ברמז, וכשחוקר ברמז ההוא לידע אותו על בריו מלב ומנפש אז רואה התורה הקדושה שחשקו בה, פותחת לו ומגלית לו כל רזיה וסודותיה:

התורה כנערה המאורסת לישראל

וזהו שאמר והנערה טבת מראה מאד, היא התורה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (פסחים טז:) על פסוק (דברים לג ד) 'תורה צוה לנו משה מורשה', אל תקרא 'מורשה' אלא 'מאורסה'. וזהו והנערה היא התורה הקדושה, טבת מראה מאד, אין למעלה מטובתה. ואיש לא ידעה, לרמז על עשו הרשע שלא עלתה בחלקו, דגוי שלמד חביב מיתה, דלנו מאורסה ולא להם:

כל חלקי התורה וסודותיה רמוזים בתנ"ך

וזהו העינה ותמלא כדה ותעל. לרמז דהתורה כלליתה כ"ד ספרים, וכל המשנה והגמרא והסודות והרמזים, הכל כלול ונגזר בתוך כ"ד ספרים והכל יוצא מגופה. והנה התורה מקומם עליון שרשה שאין לו קץ, ולפיכך הכל כלול בה וארכה מאריך מדה ורחבה מני ים (איוב יא ט). וזהו שאמר ותרד העינה, הוא מקום העליון שמשם שרשה, ותמלא כדה הם כ"ד ספרים, אף על פי שאתה רואה אותם דברים פשוטים וספורים וכיוצא, כלם מלאים סודות ורמזים דברים עליונים. וזהו ותמלא כדה ותעל, הם כ"ד ספרים מלאים כל טוב: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

הנשמה מייצעת לאדם שילחם בהתגברות התאוה

ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת. וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר וגו' (כז ט-י).
הנה הנשמה, בראותה שהאברים שמינו לעצתה וקבלו לחשב עצמם מתים וסלקו עצמם מהנאות זה העולם, אז היא שומחה ומשתחנה להם, לפי שעל ידם תשיג מעלה גדולה באותו עולם. ומוספת ונותנת להם עצת להיות חזקים ועומדים בפרץ לכבש התאוה המתגברת, שעל ידה באה כל רעה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש (ח"א קט): על רמז שתי בנות לוט. וזהו וידבר אל בני חת, הם האברים שיש בהם חתה ה'. ומה אמרה להם, אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני, דהינו אם רוצים לקנות השלמות הגמורה ותעשו קיום לנפשכם, כי גם כשתמותו ישאר בכם הבלא דגרמי, היא הנפש החופפת על העצמות, ורוצים אתם עכשו להמית עצמכם עמי בחיים, וזהו לקבר את מתי מלפני, אני ואתם נקבר עצמנו מלפני מותנו, תבת את לרבות האברים. התקון לזה הוא, שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, דהינו עמדו נגד התאוה המתגברת בכח גדול ופגעו בה במלחמה לדחותה, כי היא הגורמת כל רע ובה שולט יצר הרע על האדם. ועפרון מלשון תגברת, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט רמז תשסו) על הפסוק (במדבר כג י) 'מי מנה עפר יעקב', אלו עפרים שבישראל, שהם הבחורים שהגיעו לעונת אשה וכובשים יצרים מלחטא, נמצא עפרון מלשון כח ותגברת, והיא תאוה המתגברת. בן צחר אותיות 'רוצח', שהוא יצר הרע שהוא מלאך המות רוצח של עולם, ועוד נקרא 'רוצח' גם על זה העולם בשומו לאדם רשע דאפלו בחייו נקרא מת. וזאת התאוה המתגברת שרשה מיצר הרע, נמצא שהוא אביה. לכן העקר הוא חזקו ואמצו ועמדו לנגד תאוה הזאת, כי היא המטרת האדם מן העולם הזה ומן העולם הבא. כי אם ירדף אדם אחריה, נמצא מת בעולם הזה ומת בעולם הבא:

השומע לעצת הנשמה ניצל ממיתה בשני עולמות

וזהו ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, כלומר, כי על ידי תאוה זו נעשה אדם רשע ונקרא מת בעולם הזה ומת בעולם הבא, וכאלו נקבר שני קברים, אחת בעודו בחיים ואחת לאחר מותו. והכונה היא דאזתה התאוה תכנע ותהיה תחת ממשלתו ועצתו, וממילא לא יהיה לך שתי קבורות אחת בעודך בחיים ואחת לאחר מיתה, דברדפו אחר התאוה נקרא מת גם מחיים כדכתבנו. וזהו ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, התאוה שיש לו הגורמת לו קבורה כפולה, יתננה תחת ממשלתו, דהינו ימנע ממנו תאוה העולם הזה ויתאוה כי אם תאוה העולם הבא כמו שאני מתאוה. ומה שאמר אשר בקצה שדה, לפי שהעולם הזה נקרא 'שדה', מלשון חרבה, והעושה העולם הזה עקר, מחשב כאלו מחזק בשדהו לחרש ולזרע ולקצר בשפי והשקט. ומה שאמר בקצה, כלומר השוטה חושב שהעולם שדהו ומחזק בו, ואינו אלא בקצהו, חוץ ממנו, כי ימיו כצל עובר (תהלים קמד ד). נאבד הוא מן השדה והשדה נשאר במקומו:

בוה הנשמה תוכה לעוה"ב והגוף יוכה לתחיית המתים

לפיכך כשיתבונן בתאוות העולם הזה ימצא שהם יסוד נופל אין בו ממש, והעקר הוא עולם הבא והנאותיו וכסופיו, ולפיכך אמר בכסף מלא יתננה לי, כלומר בכסופא והנאה שלמה שבאותו עולם, בשבילה יעבד, ויסיר תאוה זה העולם וימסרה ביד. דבאותו עולם, כל מעלה וגדלה שתשיג הנשמה, גם הגוף משיג חלוץ עצמים וקיימה בתחית המתים, כמו שנאמר (ישעיה נח יא) 'והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליף', הרי בהדיא כתיבי צחצוח הנפש וחלוץ עצמים. וכיון שיש לו הנאות וכסופים באותו עולם, לפיכך תאוה זה העולם יקברנה ויתננה לי, תחת עצתי. בתוככם לאחזת קבר, כשאר אברים הנקברים מהנאות העולם הזה, גם תאוה המתגברת תקבר. זהו עקר העבודה השלמה: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

ארבע מאת שקל כסף...

לצד זאת ידע האיש, כי רבנו יושב והוה תמידין כסדרן מבקר ועד ערב בתורה הקדושה, וכל ספר למוד שהוא רבנו קונה כדי ללמד בו. ולכן, בכל נסיעה שהיא בין הערים והכפרים, באם היה האיש מוצא ספרים חדשים גם ישנים או איזה כתבי יד עתיקים, היה מיד רוכש אותם בכסף מלא ומביא אותם לרבנו, בידעו שרבנו חובב ספרים וגם כתבי יד. פעם, באחת מנסיעותיו בין הכפרים, מצא לצערו רק ספר אחד לקנות, אבל בכלל לא ידע מהו אותו ספר שקנה, שכן הוא לא ידע לקרא. ברם, ראה לפניו ספר שעדין לא ראה בכלל מעודו, עמד ורכש אותו מבלי לדעת למה, ותכף כאשר חזר לעירו, נכנס אל רבנו כדי לקבל את ברכתו כנהוג בכל פעם בה היה שם, אבל לא הביא עמו את הספר הזה שקנה. משנראה אותו רבנו פנה אליו תכף ומיד בשאלה: "האם לא קנית לי שום ספר?" ענה הסוחר ואמר: "כן רבי. קנית. אבל הספר הזה מנח לי בתוך תיקי, ואפילו אינני יודע מה הוא הספר הזה, ואת התיק השארתי בביתי". ואולם, רבנו, שברוח קדשו ידע כי מדבר בספר "ארבע מאת שקל כסף", אמר תכף ומיד לאיש הסוחר: "שמע את אשר אני אומר לך. אל תשב בביתי אפילו לא רגע אחד, וגם לא תשב בשום מקום אחר, עד אשר תלך לביתך ותביא לי את הספר שקנית". האיש רץ מהרה לביתו והביא עמו את הספר, וכאשר ראה רבנו כי הספר הוא אכן "ארבע מאת שקל כסף", עמד וברך את האיש בברכה הגונה. הספר הזה היה שלם על כל דפיו, ורבנו פתח מהר את הספר, לראות האם כל מה שכתב מזכרונותו הוא נכון או שמא לאו. אבל מצא כי אכן הוא כתב מלה במלה בדיוק את כל השלושים דפים שהיו חסרים בספר.

ספר נכדו של רבנו זיע"א, כ"ק אדמו"ר רבי ישראל זיע"א, הבבא סאלי: פעם בקש רבנו "אביר יעקב" לעין בספר הקדוש "ארבע מאת שקל כסף" אשר חברו המקבל האלקי רבי חיים ויטאל זיע"א, כפי ששמע מפי רבו רבנו האר"י הקדוש ז"ל. עמד ושלח את אחד מתלמידיו להשיג לו את הספר הזה. ואולם, כאשר הביא לו התלמיד את הספר, פתח רבנו את הספר, וגלה לצערו כי חסרים בספר שלושים דפים, שכן עכברים אכלו את אותם שלושים דפים, והם נעלמו ואינם.

ברם, רבנו שידע רב היה לו בכל ספרי רבי חיים ויטאל ובכל כתבי האר"י ז"ל, ידע גם את כל הספר "ארבע מאת שקל כסף" בעל פה. ולכן, החליט רבנו לכתב את כל השלושים דפים החסרים בספר, כל זאת מזכרונותיו ומדעתו. שכן לא היה לו ספר אחר כדי להעתיק ממנו, מה גם שהוא היה נצרף גם לאותם שלושים דפים חסרים כדי לעין בספר, אבל הם אינם. בשל כך העתיק רבנו זיע"א את השלושים דפים החסרים, דף אחרי דף, כאשר בכל ענין היה כותב "נראה לי שכן ההמשך", ואז המשיך לכתב את הענין הבא. כך כתב דף אחרי דף, ענין אחרי ענין, עד שסיים לכתב מזכרונותו את כל השלושים דפים שהיו חסרים בספר.

באותה תקופה בה כתב רבנו את הדפים החסרים בספר "ארבע מאת שקל כסף" על פי זכרונותיו, גר בעירו של רבנו יהודי סוחר, שהיה יוצא למחיתו להסתובב בין הערים והכפרים כדי למכר חפצים שונים. הלה הכיר את רבנו, וידע את גדלותו העצומה ואת עוזו ונפלאותיו ואת קדושתו, ובשל כך כבד מאוד את רבנו.

קדושת יעקב

האדם זוכה ע"י מעשיו לנפש רוח ונשמה עליונים

יושב בישיבה באהבת חברים ומרבה חכמה

ויקשן ילד כלומר, זה שמקיש ודופק על בתי כנסיות ובתי מדרשות, נמשך לו מזה את שבא, דהינו שמרבה ישיבה ובה מרבה חכמה. ואת דדן, שנעשה דוד ואהוב עם בצלי הישיבה, דזהו העקר, כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ב קצ): דצריכים חברים של תורה להיות אוהבים זה לזה. וזהו ובני דדן, דהינו כשיהיו בני הישיבה דודים ואוהבים זה לזה אז יהיו **אשורים**, דהינו מאשרים, דזהו דרך הישרה. **ולטושים**, דהינו יהיו מחדדים ומפלפלים הרבה, כמו שנאמר (משלי כו יז) 'ברזל בברזל יחד'. **ולאמים** לשון מלכות, דכיון שכל המודם לשם שמים יגיעו למדרגת מלכים בתורה, כמו שנאמר (משלי ח טו) 'בי מלכים ימלכו'.

העוסק בתורת הסוד צריך להרבות בקדושה

ובני מדין, הם בצלי הסוד כמו שכתבנו לעיל (פסוקים א-ב), נמשך להם עיפה ועפר וחנה, בא לרמוז דהבאים בסוד ה' צריכים להוסיף קדושה על קדושה וענוה על ענוה ומצוה על מצוה. וזהו עיפה, מלשון כפל, כמו עיפניהו דאיתא בגמרא (כתובות סו): **ועפר** מלשון ענוה, משים עצמו כעפר. **וחנה**, מהנהג במצות. כלומר, הענוה והמצות שהיו בו, עכשו דבא בסוד ה' כפל אותם. **ואבידע**, אותיות 'וד' אבי"ע, דהינו ארבע עולמות, אצילות בריאה יצירה עשיה, דהבא בסוד ה' צריך לידע סוד ארבע עולמות, ובהו **ואלדעה**, קרי בה 'אל דעה', כלומר בהו יבוא לידע את ה' בפרט כראוי. **כל אלה בני קטורה**, כלומר כל אלה המדות נולדו מן הנשמה הבאה אליו שהיא **קטורה**: (פיתוחי חותם)

ויספ אברהם ויקח אשה ונשמה קטורה. ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח וגו' (כה א-ד)

אפשר לפרש הפסוקים האלה בדרך רמז, בהקדים מה שכתוב בזהר הקדוש (ח"ב צד): דאדם אחר בואו לזה העולם, על ידי מעשיו הטובים ועסקו בתורה יכול לקנות נפש היותר עליונה, ובהשתדלותו אחר כך ויוסף אמץ על אמץ וקדושה על קדושה, יקנה אחר כך רוח עליון. וכשמוסיף עוד קדושה על קדושה, יקנה נשמה עליונה. נמצא הכל תלוי ביד האדם להשיג מה שירצה:

מי שזוכה לנשמה זוכה לכמה מעלות

וזהו שאמר כאן **ויספ אברהם**, הוא הצדיק שהוא אב ורם, הוסיף קדושה על קדושה, ועל ידיה זכה **ויקח אשה** שהיא נשמה, ו**נשמה קטורה**, כשמה כן היא, שנאה ונאים מעשיה כקטרת. וכיון שזכה וקנה נשמה קדושה, יולדת לו דברים של קדושה, וזהו **ותלד לו את זמרון**, קרי בה לשון זמירות, ולשון 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), דהינו, השתא שבאה נשמה קדושה לזה הצדיק נתוספו בו דברים עליונים, חשקו ורצונו כי אם לזמר לקונו, ולהכרית הקלפות הסובבים את השושנה. **ואת יקשן**, מקיש, דופק על בתי כנסיות ובתי מדרשות. **ואת מדן**, דבק בכל מדות טובות. **ואת מדין**, קרי בה 'מדין', בחיריק הפ"ם והדל"ת, כמו 'מארי מדין' שבזהר הקדוש (ח"ב לד), הם היודעים דרך האמת, גם זה הצדיק, כשבאה לו הנשמה מלמדתו (יסודות) [סודות] התורה. **ואת ישבק ואת שוח**, מלמדתו לעזב השיחה, משום דסיג לחכמה שתיקה (אבות פ"ג ט"ג). אי נמי, **ישבק** מוחל על עלבונות, ו**שוח** מלשון ענוה: